

NOVEMBER

2019

6

SAMENKERK

Allerzielen

8

Uitvaart

24

Vraag en
aanbod
kerkelijke kunst

32

Advents-
kalenders

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

NOVEMBER
2019
6

SAMENKERK

In dit nummer

Allerzielen

12

Met Allerzielen, 2 november, zoeken we in de kerk troost bij God en bij elkaar. Parochies bieden onderdak.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 6 • Jaargang 44
De volgende uitgave verschijnt op 19 december 2019.

Redactie

Eric Fennis (hoofdredactie ad interim), Eric van Teijlingen (eindredactie), Maurice Lagemaat, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Michel Bakker, Dea Broersen, Leo Fijen, Emma de Jong, Hein Jan van Ogtrop, Marcel Poorthuis, Jim Schilder, Jeroen de Wit.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

Twee vrijwilligers uit Amsterdam houden zich in hun parochies in Oost en West bezig met bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Vrijwilligers
actief

10

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027, 6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Grafisch ontwerp / technische realisatie

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Foto voorpagina: Foto Olaf Kraak

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Adventkalenders

32

Adventkalenders om te helpen aftellen richting Kerstmis.

Kerkengek

14

“Zoekt u afbeeldingen uit het Oude Testament, dan kunt u bij ons terecht”, schreef een enthousiaste Obdammer aan de kerkengek. Op naar Obdam...

Bij een kerksluiting staat men voor de vraag: wat te doen met kunsthistorische en liturgische objecten? Museum Catharijneconvent kan een parochie helpen.

Op zoek naar stilte...

34

Waar vind je in onze maatschappij nog stilte die aanzet tot nadenken, gebed of tot enkel aanschouwen?

Vraag en aanbod

24

En verder

- 4 Woord van de bisschop
- 6 Kort nieuws
- 8 Allerzielen: in paradisu...
- 17 Parels uit de schattengrot
- 18 Nationaal Katholiek
Thuisfront
- 20 Inspiratie: Blijf bij ons
- 22 Kort nieuws jongeren
- 23 Uit de kroniek
- 26 Van onderop
- 27 Leo Fijen
- 28 Bedevaart: Draggers van het licht
- 31 Geboekt
- 32 De adventskalender
- 34 Stadsmonniken in de Randstad
- 37 Puzzel
- 38 Personalia
- 39 Heiloo

Sterven is geen inslapen, maar ontwaken

De tanks rollen weer in het Midden-Oosten. In het nieuws zag ik een Koerdische soldaat, die jarenlang tegen IS gevochten had, en ontgoocheld klaagde: “Ik ben moe van het vechten, maar als het nodig is dan sterf ik voor mijn volk”. Hij stelde de vrijheid van zijn volk boven zijn eigen leven.

Z

omaar een voorbeeldje uit duizenden, dat laat zien dat het aardse leven voor mensen niet het hoogste goed is. Alle eeuwen door hebben ontelbare moedige mensen hun leven gegeven voor anderen, voor trouw, waarheid, gerechtigheid of geloof. Ze konden dat vooral doen als ze gedragen werden door het besef dat het aardse leven niet het hoogste goed is, maar ook niet de werkelijke bestemming van de mens.

De moed van een oude vrouw

Juist in de dagen waarop we onze dierbare overledenen gedenken, is het goed hierbij stil te staan. Een bevriende priester vertelde eens dat een meisje met een enquête-lijst op Schiphol hem vroeg: “Wat is uw uiteindelijke bestemming?” Hij wees naar boven, en zei: “de hemel”, het meisje enigszins verward achterlatend. In die bestemming had de lijst niet voorzien. De dood is geen inslapen, zoals we plegen te zeggen. Nee, het is veelmeer het ontwaken in een andere geestelijke wereld. Ooit heb ik geschreven over een ervaring als legerbisschop tijdens een bezoek aan onze militairen, tijdens de oorlog in Bosnië. Ik had een ontmoeting thuis bij de bisschop van Banja Luca, een goede vriend. Zijn negentig jaar oude moeder woonde bij hem. Op een dag, vertelde ze, was zij alleen thuis, toen er vijandelijke soldaten binnendrongen. Haar zoon had zich ingezet voor vrede, maar in dat streven ook vijanden gemaakt. De soldaten zeiden haar rechtuit: “we komen

u vermoorden". Ze wilden zich op de bisschop wreken door zijn moeder te doden. De oude vrouw werd even stil en zei toen: "dat is goed, maar geef me even tijd om te bidden, en geef me tijd om mijn mooiste jurk aan te trekken. Want vandaag is het feest. Ik ga mijn Schep- per tegemoet". Zelfs de moordenaars met zoveel haat in hun hart hadden daar niet van terug. Ze gingen weg zonder haar enig kwaad te doen. Het moedige getuige- nis van de oude vrouw had hen ontwapend. Het toont de kracht van een sterk geloof.

Een zichtbare en onzichtbare wereld

Maar we weten ook hoezeer dit ge- loof onder druk staat in onze tijd. Er zijn zoveel stemmen die de mens klein maken, zijn oorsprong en be- stemming in God ontkennen en een eendimensionaal wereldbeeld voor- houden. Het is onzin. Gods schep- ping heeft twee kanten, de zicht- bare en de onzichtbare wereld. Het zijn de twee kanten van dezelfde medaille. Er is een natuurlijk en een bovennatuurlijk universum. Dat is nergens tegen logica of wetenschap. Integendeel, atheïsme is geen we- tenschap maar een keuze. Steeds meer wetenschappers in onze dagen komen tot de erkenning dat het be- wustzijn van een mens geen product is van zijn hersenen, maar zich daarin uitdrukt. Atheïsme gaat ook voorbij aan de spirituele ervaring van on- telbare mensen, van alle tijden, cul- turen en religies. De Bijbel staat er vol mee. Vlak voor zijn kruisdood neemt Jezus drie van zijn leerlingen mee de berg Tabor op. Daar verandert Hij van gedaante. Even zien ze Hem zoals Hij werkelijk is, in al zijn glorie en majesteit. Mozes en Elia verschijnen en spreken met Hem. Dan is alles weer voorbij. Het was bedoeld om hen voor te bereiden op de komende ontluistering, opdat ze hun geloof niet zouden verliezen.

De geestelijke strijd tegen haat en tweedracht

Het is een boodschap ook voor ons. Achter de gewone alledaagse werkelijkheid van je leven gaat een gran- dioze geestelijke realiteit schuil, die we gemakkelijk over het hoofd zien. Je bent omgeven door de Heer en zijn Moeder, door engelen en heiligen, door je dierbaren die bij God zijn. Zij proberen voortdurend het goede in je te sterken en je te beschermen tegen het kwade. Verheug je erin. Het is belangrijk om dat te weten.

Te weten wie en wat je bent als mens, om te kunnen leven zoals het bedoeld is, om te kunnen strijden tegen alles wat kwaad is in jezelf en om je heen. Want ook dat zien we vaak over het hoofd. Ook haat wordt gevoed vanuit de geestelijke wereld. Een jonge man in Duitsland probeert een synagoge binnen te dringen om een bloedbad aan te richten onder onschuldige mensen. Een ander rijdt met een vrachtwagen in op weerloze burgers. Ze realiseren zich niet dat wat

begint als een ideologie of een verontwaardiging door de Boze van binnenuit wordt aangewakkerd tot irrationele woede, soms tot bezeten- heid toe, als een mens zich niet weert. Zonder het besef van die geestelijke werkelijkheid zijn de demonische vormen die het kwaad in de wereld soms kan aannemen, niet te begrijpen. Door zijn Leven, Kruis en Opstanding heeft Christus ons echter toegerust met de kracht van geloof en gebed, van Woord en Sacrament, en daartegen is geen enkele vorm van kwaad bestand. Het is aan ons om ze ook te gebruiken.

Samen onderweg naar de hemel

Ik schrijf dit om uw geloof in Christus, in verlossing en eeuwig leven te sterken. Juist in een cul- tuur die getekend is door gods- ontkenning, door twijfel en scepsis. Een cultuur die de mens bindt

aan de aarde, en zijn eeuwige bestemming verduistert. Het is de "onnoembare leugen", in de woorden van de Schrift. U bent kind van God, intens en onvoorwaarde- lijk bemind, meer dan u zich kunt voorstellen. U bent geschapen voor de eeuwigheid, verlost door de ge- kruisigde en verrezen Heer. "Ieder die in Hem gelooft verkrijgt vergiffenis van zonden", zegt de Schrift. Alles wat je oprecht berouwt en belijdt, wordt vergeven. Maar Hij zegt ook: "Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot de Vader, tenzij door Mij". We dragen zijn Geest in ons binnenste en we zijn samen onderweg naar de hemel. Dat is de realiteit van uw leven, en niets anders. Moge deze tijd, waarin we onze dierbare over- ledenen gedenken, het geloof, de hoop en de liefde in ons versterken. ■

Bisschop Jozef Marianus Punt

U bent kind van God, intens en onvoorwaardelijk bemind, meer dan u zich kunt voorstellen.

Europa Nosta Award voor Haarlemse Kathedraal

Op vrijdag 11 oktober werd aan de Haarlemse Sint Bavo Kathedraal de prestigieuze Europa Nostra Award toegekend die later dit jaar in Parijs wordt uitgereikt. Bijna twintig jaar geleden ging de voorbereiding van de restauratie van de Kathedraal van start. Het immense project werd op 11 oktober feestelijk afgesloten door mevrouw Ingrid van Engelshoven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Samen met burgemeester Jos Wienen en de heer Wim Eggenkamp, onder wiens bezielende leiding de restauratie tot stand kwam, en onder toezicht van onze beide bisschoppen en vele gasten, onthulde de minister een plaquette bij de hoofdingang van de kerk. De jury heeft de prijs toegekend vanwege de zorgvuldigheid waarmee de restauratie is uitgevoerd in combinatie met de toevoeging van eigentijdse kunstwerken van Jan Dibbets, Marc Mulders en Gijs Frieling. Het gaat om de meest prestigieuze prijs voor behoud van erfgoed in Europa, benadrukte de minister. Aan het einde sprak mgr. Jos Punt een dankwoord uit naar alle professionals en vrijwilligers die de restauratie hebben begeleid en gedragen, bijzonder in de persoon van de heer Wim Eggenkamp. (Voor uitgebreide fotoreportage: www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl). ■

Willibrordzondag: Uit liefde voor God

Zondag 10 november is Willibrordzondag. Een feestdag voor de Kerk in Nederland en voor de oecumene. Maar op veel plaatsen in de wereld hebben christenen te maken met geweld en vervolging. Er wordt hen niet gevraagd of ze katholiek zijn of protestant. Omdat ze 'van Christus zijn' worden ze aangevallen. Paus Franciscus spreekt in dit verband vaak van de 'oecumene van het bloed'. Info: www.oecumene.nl/kalender/willibrorddag ■

Tweede studio Radio Maria in Heiloo

Eind oktober is in het Julianaklooster in het heiligdom van Heiloo een tweede radiostudio geopend. Vanuit deze nieuwe locatie kunnen ook uitzendingen worden verzorgd. Info: www.radiomaria.nl ■

Kerstconcert kathedrale koor St. Bavo

Op zaterdag 14 december 2019 is in de kathedraal St. Bavo (Leidsevaart 46, Haarlem) een kerstconcert door het kathedrale koor onder leiding van Sanne Nieuwenhuijsen met stukken van Monteverdi, Cavalli, Buxtehude, Praetorius, Sandstrom, Pearsall, Busto en - uiteraard - samenzang. De aanvang is om 19.00 uur.
Info: www.bavoconcert.nl ■

Foto: Wim Koopman

Foto: Olaf Kramer

Kerstmis met het Clare College Choir

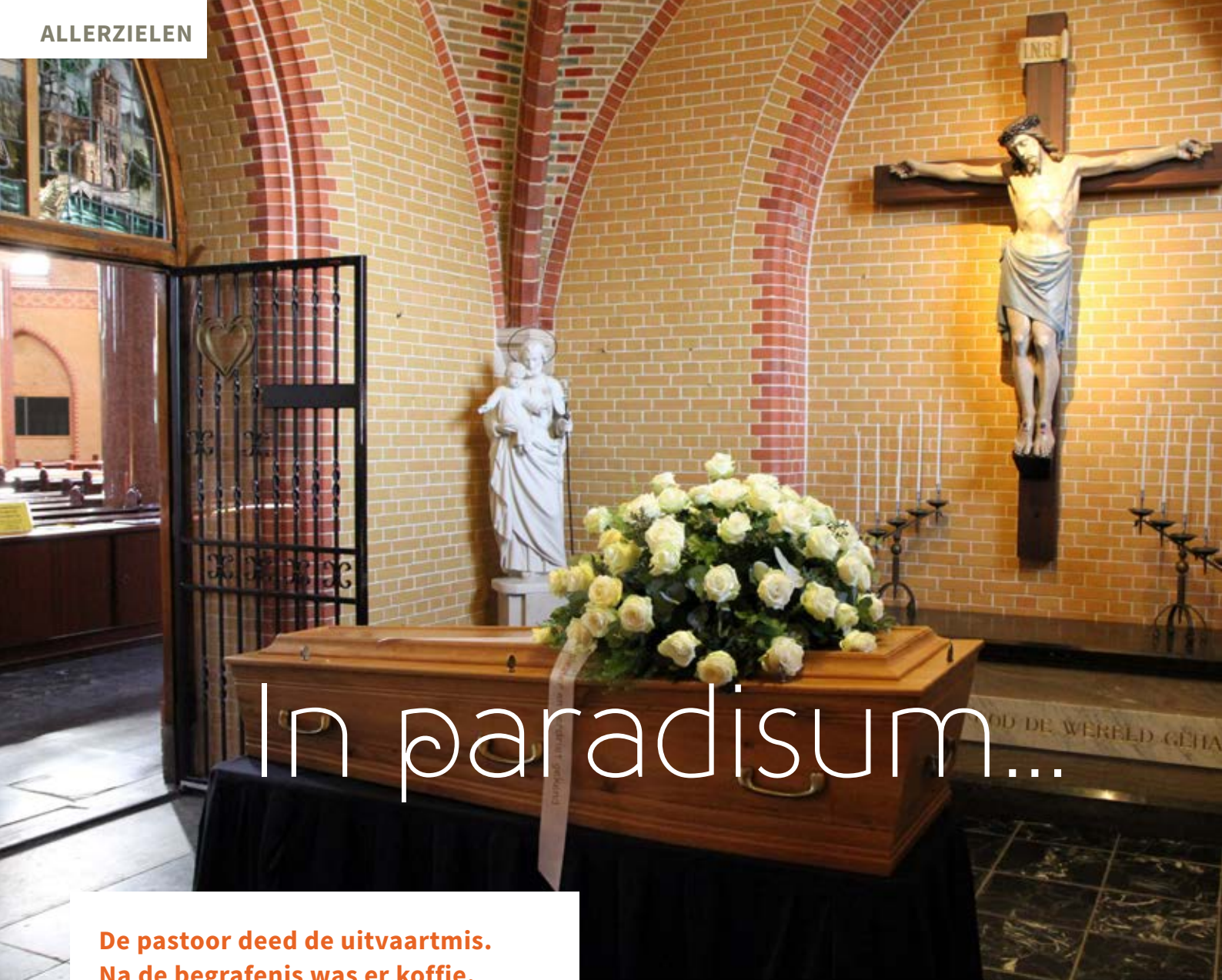
Het koor van Clare College uit Cambridge (Verenigd Koninkrijk) zal op donderdag 19 december een kerstconcert verzorgen in de kathedraal St. Bavo. De aanvang is om 20.00 uur. Met dit concert maakt het Choir of Clare College onder leiding van Graham Ross zijn debuut in onze Haarlemse kathedraal. De Bavo Cantorij van de koren van het Muziek Instituut is door de dirigent van het Clare College Choir gevraagd mee te werken aan dit concert.
Info: www.bavoconcert.nl ■

Caritaszondag op 17 november

De jaarlijkse caritaszondag wordt gehouden op de Werelddag van de armen, dit jaar op 17 november, en is bedoeld om het werk van de parochie en van de parochiële caritasinstelling extra aandacht te geven. 'De hoop van de armen is niet voor altijd verloren' uit Psalm 9, 19 is gekozen als thema. In onze tijd waarin het economisch beter gaat zijn er steeds meer mensen die daar niet van meeprofiteren. Zo zijn er meer mensen met schulden en meer mensen die afhankelijk zijn van de voedselbanken. ■

In paradisum...

De pastoor deed de uitvaartmis. Na de begrafenis was er koffie. Met cake. In de dood was iedereen gelijk. Nu wordt er na afloop vaak het glas geheven, op 't leven. Hoe wij afscheid nemen van een dierbare is de laatste jaren veranderd. Vooral de jongere generatie kiest liever voor een borrel dan voor de traditionele koffie of koffietafel.

Vroeger was een begrafenis of crematie een traditionele gelegenheid. Je ging er in je zondagse pak, of in het zwart, naar toe. Tegenwoordig is het allemaal een stuk informeler. In het verstedelijkte Noord-Holland wordt vaker gekozen voor een borrel met hapjes. Zo blijkt uit recent onderzoek. Ook de viering in de kerk verandert. Waar vroeger iedere katholiek met een avondwake de avond ervoor en een requiemmis, met tot slot het 'In paradisum', op de dag van de uitvaart werd uitgedragen, is de avondwake in veel parochies zo goed als verdwenen. Het afscheid in de kerk is steeds vaker een gebedsviering, niet steeds met een priester, diaken of pastoraal werker als voorganger. Op een later moment, bijvoorbeeld op een zondag, kan de overledene in de gemeenschap herdacht worden met een misintentie voor diens zielenheil.

Toch blijft een viering in de kerk een passende manier van afscheid nemen. Ook al zijn veel bezoekers on-

bekend met een kerkelijke viering. De woorden, de muziek, de sfeer en de rituelen willen de familie en nabestaanden helpen bij het afscheid nemen van een dierbare. Want er klinken mooie, persoonlijke woorden over het leven van de overledene, maar er zijn ook gedachten

---

We vieren in de kerk niet de dood, maar het leven van de mens bij zijn overlijden

---

en het gelovig vertrouwen dat de overledene aan een nieuw leven bij God begonnen is. Daarom dragen we het lichaam van de overledene (als schepsel van God) tot voor het altaar. We zegenen het met water, het eerste element van de schepping en dat ons herinnert aan het doopwater dat de belofte van het eeuwig leven in

zich houdt. We omcirkelen het lichaam met wierook, de goede geur van Gods geest. We noemen de naam van de overledene, bidden en horen woorden van troost en verrijzenis. Maar we horen ook het Woord van God, dat een blijde boodschap is voor ons en ons geloof voedt.

Vanuit dit geloof vieren we in de kerk niet de dood, maar het leven van de mens bij zijn overlijden. Het perspectief van de dood is wezenlijk anders geworden door Christus' verrijzenis. Daarom staat ook de paaskaars na bij de kist van de overledene, de aanwezigheid van de Levende in onze gemeenschap, als teken en symbool dat het leven sterker is dan de dood. De dood is niet het einde, maar de overgang naar het nieuwe leven bij de Schepper. In de uitvaartliturgie wordt dat steeds benadrukt, zoals in de prelatie (1 overledenen): "Gij neemt het leven, God, niet van ons af, Gij maakt het nieuw, dat geloven wij op uw woord; en als ons aardse huis, ons lichaam, afgebroken wordt, heeft Jezus al een plaats voor ons bereid in uw huis, om daar voorgoed te wonen."

Deze hoop klinkt terug in het 'In paradisum' als we onze dierbare voor de laatste keer naar buiten geleiden. We bidden zingend dat de engelen de gestorvene naar het hemels thuisland zullen begeleiden en binnenleiden in Gods liefde, waar de overledene wordt opgewacht. Om te leven. En daar mag na afloop best op geproost worden! ■

Eric van Teijlingen

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communiegroep tot parochiebestuurder. SamenKerk reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

Wat ik DOE...

Soms moet je verantwoordelijkheid dragen

Via een bevriend echtpaar raakte Nagy Badir betrokken bij de Vincentiuskerk in Amsterdam-Oudwest. De Vincentiuskerk maakt samen met de Augustinuskerk en de Boomkerk de Emmaüsparochie uit in Amsterdam-West. Nadat Badir door de pastoor was gepolst trad hij in september 2016 toe tot het parochiebestuur. "Ik ben betrokken bij deze parochie, want ik heb mijn hele leven een warm hart voor de rooms-katholieke Kerk. Ik kom oorspronkelijk uit Egypte. Mijn moeder was katholiek. Ik heb er op katholieke scholen gezeten van Franse paters en jezuiteten. Ik heb veel van hen geleerd, waaronder dat je soms gewoon verantwoordelijkheid moet dragen. Daarnaast heb ik eerder in Amsterdam in een parochiebestuur gezeten en er ervaring opgedaan", aldus Badir. In het bestuur houdt hij zich onder andere bezig met de onroerendgoedportefeuille van de parochie. Van oudsher hadden

Alles komt op z'n pootjes terecht

In stadsdeel Zuid-Oost viert de parochie De Graankorrel dit jaar haar vijftigste verjaardag. Op 1 december wordt dit jubileum feestelijk gevierd met bisschop Jos Punt in kerkgebouw De Nieuwe Stad. Maar eind december verlaat de parochie deze locatie om voortaan samen te kerken in De Drie Stromen, de andere locatie in de parochie. De komende maanden worden drukke maanden, een periode van een traan van vreugde én verdriet voor de parochianen van deze geloofsgemeenschap. Chris Vonk is namens hen één van de twee vertegenwoordigers in het bestuur van het samenwerkingsverband HH. Clara en Franciscus, wat het gehele oostelijke deel van Amsterdam beslaat. "Ik ben opgegroeid in de parochie H. Vincentius a Paolo in Oud-West, aan de Staringsstraat, in de tijd van het 'rijke roomsche leven'. In 1982 ben ik in Zuid-Oost komen wonen. Na mijn pensioenering ben ik actiever geworden in de parochie, onder andere in de beheerscommissie van De Drie Stromen (voor het onderhoud en beheer van dat gezamenlijke

**Samenwerkingsverband
HH. Clara en Franciscus
Parochie De Graankorrel
Kerklocatie De Drie
Stromen
Amsterdam-Oost
Chris Vonk (72)
Lid parochiebestuur**

Foto: Eric van Teijlingen

Foto: Eric van Teijlingen

kerkgebouw - red.). In 2010 werd ik gevraagd om lid te worden van het parochiebestuur. Daarmee draag je verantwoordelijkheid voor de geloofsgemeenschap. En dan moet je wel eens moeilijke besluiten nemen. Voor beide kerkgebouwen van onze parochie geldt dat wij deze delen met andere kerkgenootschappen. Financieel kunnen we ons De Nieuwe Stad niet meer veroorloven. Dat is de reden dat wij deze locatie gaan verlaten.

de verschillende parochies, die nu de Emmaüsparochie uitmaken, veel panden in bezit. Badir: "Samen met de penningmeester en een makelaar vervul ik de rol van verhuurder. We houden huurinkomsten en uitgaven in

de gaten en wij regelen praktische en technische kwesties, waarvoor vaak bisschoppelijke machtigen worden aangevraagd." Badir organiseert daarnaast samen met een medebestuurder lid het spiritueel

filmprogramma van de Vincentiuskerk en ook geven zij, samen met een priester, leiding aan een leesgroep van zo'n vijftien personen. "We lezen op dit moment het boek *Eindelijk thuis* van Henri Nouwen. Ik beleef veel genoeg aan deze leesgroep. Verder houden wij ons als bestuur bezig met de dagelijkse gang van zaken in de kerk." Als parochiebestuurder vindt Badir het belangrijk om als bestuur een visie te ontwikkelen en de vitaliteit van de parochie te versterken. "De reden dat ik ja gezegd heb op deze vrijwilligerstaak is dat de Kerk een prachtige en krachtige boodschap te

**Parochie Emmaüs
Amsterdam-West
Nagy Badir (68)
Lid parochiebestuur**

Geen gemakkelijk keuze, want iedere gemeenschap is anders. Nu gaan we samen verder in De Drie Stromen." Hoe heeft het parochiebestuur dit aangepakt? Vonk: "We zijn er al vroegtijdig over begonnen en we hebben de parochianen regelmatig goed en diepgaand uitgelegd over het hoe en waarom van de plannen en besluiten. Dat is cruciaal. We hebben iedereen zoveel als mogelijk er direct bij betrokken. Er waren diverse werkgroepen waarin op vrijwilligerstaak werd overlegd hoe tot meer samenwerking te komen. De negatieve kanten van de samenvoeging zijn zeker besproken, hoewel we weinig tegenreacties hebben ervaren, maar er zijn ook nieuwe kansen. Want straks kerken we in een vollere kerk van zo'n 150 à 200 kerkgangers. Dat is altijd fijner. En straks hebben we de luxe van zes koren." Welke toekomst ziet Vonk voor de Kerk in Zuid-Oost? "Ik hoop dat we onze sterke gemeenschap kunnen behouden. En daar heb ik alle vertrouwen in, want we bouwen op een grote groep zeer gemêleerde maar trouwe parochianen. Door deze vrijwilligerstaak ervaar ik veel steun, sterker, het geeft kracht aan mijn geloof in Jezus en de Kerk hoe mensen van diverse achtergronden samen het geloof delen (ondanks hun verschillende opvattingen) en hoe we hier gemeenschap zijn voor elkaar door een netwerk van liefde waardoor we elkaar steunen als dat nodig is. We gaan een spannende tijd tegemoet maar ik verwacht dat alles op zijn pootjes terecht komt." ■

vertellen heeft. Kern van de boodschap is dat God mens geworden is, dat de naastenliefde centraal staat en dat de mens een innerlijke vrijheid heeft. Daarmee zouden we potentieel veel mensen moeten kunnen bereiken in deze tijd. Het Nieuwe Testament is, denk ik, de basis voor het humanisme. We kunnen elkaar, gelovig of niet, ontmoeten om over het leven en zingeving in gesprek te gaan. Bijzonder aan het christendom is dat het geen 'wettische' religie is (gebaseerd op Gods wetten zoals bij het jodendom en de islam); wij kennen alleen de oproep, de wet van de liefde. Jezus roept ons in onze innerlijke vrijheid, zeg maar tot liefde voor de schepping, voor de mens. Hoe krijgen we die boodschap over het voetlicht? Mijn zorg is het gebrek aan enthousiaste en geïnspireerde mensen in de geloofsgemeenschap. Want we zijn dringend op zoek naar vrijwilligers. Die vrijwilligers zijn overigens wel de kracht van de Kerk als gemeenschap. Want het is die gemeenschap die mensen steunt als dat nodig is." Praktische zaken en een visie over de toekomst, dat mag zeker van een parochiebestuurder verwacht worden. ■

Allerzielen in de parochies

Na kerstavond is Allerzielen de drukste avond in de parochies. In de gemeenschap worden de overledenen van het afgelopen jaar herdacht, hun namen genoemd (soms wordt een kort in memoriam uitgesproken), een kaarsje opgestoken, en de graven gezegend op met fakkels of kaarsen verlichte begraafplaatsen. Met woord, muziek en stilte zoeken we troost en kracht bij God en bij elkaar. De avond wordt afgesloten met ontmoeting in het parochiehuus of in het eigen gezin. Alle parochies in ons bisdom bieden hier gastvrijheid voor families en nabestaanden, een woord van troost en ruimte voor verdriet. Daarnaast willen wij u nog wijzen op de volgende activiteiten.

St. Pancratiusparochie (Amsterdam-Sloten)

Zondag 3 november om 10.30 uur

Requiem van G. Fauré (tijdens de H. Mis)
Vocaal ensemble Fioretto o.l.v. Thijs Kramer, Wybe
Kooijmans (orgel), Ireen van Bijnen (sopraan), Paul
Houba (bas). www.pancratiussloten.nl

O.L.V. Onbevlekt Ontvangen (Overveen)

Zondag 3 november om 16.00 uur

Allerzielenconcert door Cappella pro Cantibus o.l.v.
Rens Tienstra met werken van John Tavener, Hendrik
Andriessen en Pawl Lukaszewski.
www.boazparochies.nl

Zondag 17 november om 14.00 uur

Lezing over 'rouwen in de tijd' door Marinus van
den Berg:
Wat is er te zeggen over rouw en tijd, is er wel normale
rouw, wie en wat steunt of stoort? Aanmelden vóór
13 november via: secretariaat.boaz@outlook.com

HH. Cyriacus- en Franciscus- kerk (Koepelkerk, Hoorn)

Zondag 3 november om 20.00 uur

Allerzielenconcert door Voces Cyriaci o.l.v. Mark
Heerink en Bas Groenewoud (orgel) met onder andere
het requiem van Gabriël Fauré.

Begraafplaats Buiten- veldert (Amsterdam- Buitenveldert)

Zondag 3 november vanaf 12.00 uur

De brasserie is open, de namen van overledenen wor-
den gezongen door Daphne Questro, de pastores zijn
aanwezig voor gesprek, koor The River Singers zingen,
diverse activiteiten voor kinderen, lichtjes om te bran-
den en een Allerzielenviering in de kapel (15.30 uur)
en zegening van de graven.
www.begraafplaats-buitenveldert.nl

“Zoekt u afbeeldingen uit het Oude Testament, dan kunt u bij ons terecht”, schreef een enthousiaste Obdammer. Zo kwam ik op het spoor van een hoogst interessante serie schilderijen van Frans Loots (helaas kwetsbaar) op een soort linoleum geschilderd in 1890 in het hoogkoor van de kerk in Obdam (West-Friesland), sinds oeroude tijden aan Sint Victor gewijd.

St. Victor Obdam

V

ictor was een van de martelaren van het Romeinse legioen in Xanten. De monniken van Egmond hadden reeds rond 1100 Obdam deze patroonheilige aanbevolen. Over de parochie in de begintijd vernemen

we weinig. In 1389 horen we spreken over pastoor Pieter Gerrits, die een beetje klaagde (toen al!) omdat hij ook Hensbroek moest bedienen. In 1559 was men nog minder tevreden over de geestelijkheid: ‘onze pastoor is een dronkart’ lezen we in de kronieken. De Reformatie ging Obdam

→
**Ontwerp
huidige Kerk
(links boven
Oude kerk)**

↓
**De protestan-
ten bouwden
dit kerkje**

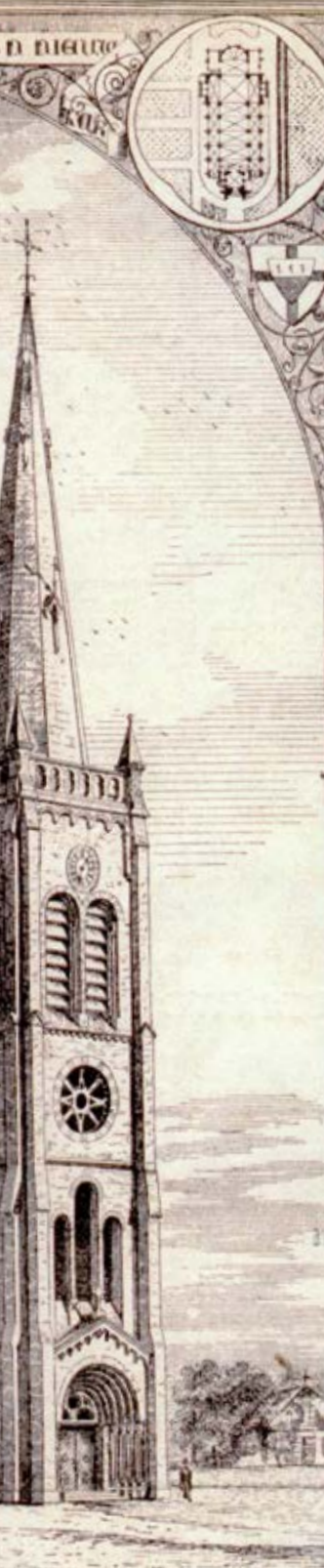
De meest uitgebreide Bijbelcatechese in ons bisdom

niet voorbij maar de grote meerderheid van het dorp bleef trouw aan de oude religie. In 2015 zijn bij een archeologische opgraving net buiten het Obdam de resten van de schuilkerk (in een boerderij) gevonden. Ja, men was zelf zo wakker om in de tijden van Lodewijk Napoleon alles in het werk te zetten om de grote dorpskerk weer terug te krijgen.

De oude kerk terug

Het lukte in 1802 de oude kerk terug te krijgen - de enige keer dat zo iets in Noord-Holland gebeurde. Het gebouw was echter bouwvallig, de klokken konden

Van romaanse rondboogfriezen kon architect Adrianus Bleijs niet genoeg krijgen

niet worden geluid (misdienaars stonden met altaarbellen buiten). Daarom werd er een nieuwe kerk aanbesteed (voor 62.000 gulden) volgens een ontwerp van architect

Adrianus Bleijs (1842-1912), de bouwer van de Nicolaasbasiliek in Amsterdam, die ook de Cyriacuskerk in Hoorn, de Cunerakerk in Nibbixwoud en de verbouwingen van de kerken van Spierdijk en Volendam op zijn naam heeft staan. Je kon bij Bleijs kiezen welke stijl je wilde. Hij bouwde in renaissance (Amsterdam), gotische (Nibbixwoud) maar ook in romaanse stijl, zoals hier in Obdam. Hij mocht veertig jaren na het maken van het ontwerp pas de uitvoering beleven: de begroting was te krap gebleken. De pastoor die de klus voltooide heette (heel toepasselijk): Fit.

Een nieuw begin

In 1892 werd de kerk eindelijk gewijd. Het is een fraaie neoromaanse kerk geworden. Dit type is veel zeldzamer dan het neogotische. Dobbelsteenkapitelen sieren de kerk en van romaanse rondboogfriezen kon Bleijs niet genoeg krijgen. Helaas werd er (tegen de wil van pastoor Fit) op de vloer bezuinigd. Zijn voorspelling 'het zal mijn tijd net uitduren' werd op wrede wijze werkelijkheid toen bij zijn eigen begrafenis kist en dragers door die vloer zakten. Niet bezuinigd werd op de beglazing en de versiering van de kerk. De beglazing is helder en fraai (het atelier Nicolas uit Roermond had in 1899 een kleurechtheidsgarantie afgegeven), de kruiswegstaties (iets later) zijn fraaie beeldhouwde kijkdozen maar het meest merkwaardig zijn de eerder genoemde schilderijen van Frans Loots, een Haarlemse kerkschilder die in Hoorn en Amsterdam ook degelijk werk leverde.

Bijbelse taferelen

Degelijk is het juiste woord. De taferelen zijn zonder enige dramatiek uitgebeeld. Vijf grote schilderijen verbeelden vijf verhalen uit het Oude Testament: het offer van Abel (Gen. 4,5), het offer van Melchisedek (Gen.14,18), het offer van Abraham (Gen.22), de manna-regen (Ex.16) en de spijziging van Elia (1 Kon.19,6). Allemaal Bijbelgedeeltes die hetzelfde verhaal vertellen als het verhaal van de eucharistie. Het verhaal van Abel spreekt ons over ene kwetsbare mens (Abel =

zuchtje) die rechtvaardig is en als een herder tussen zijn schapen staat. Melchisedek was de priester van Salem (= Sjalom-stad) die Abraham, de vader van alle gelovigen, wijn en brood aanreikte. Het (bijna)-offer van Abraham spreekt over de zoon van de belofte die boven op de berg tussen hemel en aarde 'zweeft'. Over de mannaregen lezen we in de zesde jaargang (1903!) van het tijdschrift *Sint Bavo* op blz. 54: 'De

Vijf grote schilderijen verbeelden vijf verhalen uit het Oude Testament

Abel in Obdam

schilder schildert geen menigte volk dat met de bekende (sic!) Joodsche hebzucht het Manna inzamelt omdat zij vreezen niet genoeg te krijgen, maar hij schildert een luisterende schare die eerbiedig opziet naar wat Mozes zeggen gaat.' Maar goed dat de Bisschoppelijke Woorden I en II over het Jodendom een andere taal spreken! Elia, de profeet, krijgt in de vijfde scène, van de engel brood aangereikt. Dat doet ons denken aan de oude hymne: *Ecce Panis angelorum...* het brood dat de engelen verdienen is voor Gods pelgrims onderweg

bestemd. De hele serie schilderijen is uniek voor ons land (voor zover ik weet). Waren ze in Obdam zo Bijbelvast? Was pastoor Fit zo'n Bijbelkenner? Het doet er niet toe. Het nageslacht heeft kostbaar meditatie-materiaal aangereikt gekregen: het verhaal van God die met zijn volk onderweg meetrekt. ■

Hein Jan van Ogtrop

Meer in het jubileumboek over Obdam uit 1992.
Zie ook: www.kerkengek.nl

Marcel Poorthuis is hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University

E

nige tijd geleden werd ik gebeld door een bevriende dirigent die regelmatig in de Stopera optreedt. Het ging om een modern muziekstuk, maar geïnspireerd op teksten van het Requiem. In het Latijn!

Of ik voor een vertaling kon zorgen...

ik deed dat graag. Tot mijn verrassing kwam de vertaling niet in het programmaboekje. Het zou ook wel een schok zijn geweest voor de bezoekers die een aangename avondje uit wilden. Maar... is die schok niet juist wat kunst beoogt? Door teksten te kiezen die uit een voortijd lijken te komen en die je zelden meer hoort? Het is waar, het *In paradisum* zingen we nog steeds en hoe troostrijk is het om voor de overledenen het gezelschap van engelen te wensen als gids naar de Andere Wereld. Het *Dies Irae* is echter afgeschaft, ondanks de schitterende melodie die Hector Berlioz, Franz List, Modeste Moussorgsky en vele andere componisten heeft geïnspireerd. De tekst is zonder meer schokkend: *Dag der gramschap, dag der wrake, zoals voorzegt door David en de Sybillle, dat de wereld tot as zal worden!*

Het oordeel van God is in onze tijd tot een vage verwijzing geworden, waar de meesten van ons geen raad mee weten. De preken bij uitvaarten lijken wel allemaal over heiligen te gaan. Gelukkig is er nog de absoute, de besprenkeling van de kist met wijwater, want er valt altijd wel het nodige te reinigen! Dat niet gezegd hoeft te worden wat precies, vormt nu juist de kracht van het ritueel. En zouden we de notie van het oordeel ook kunnen zien als het verantwoording afleggen over je daden? Het behoort tot de unieke waardigheid van de mens dat hij of zij daartoe is geroepen. Besef van verantwoordelijkheid onderscheidt de mens van het dier en hopelijk handelt de mens er naar. Natuurlijk is het Laatste Oordeel ook een uitnodiging om op elk moment van het leven rekenschap af te leggen, niet slechts na de dood. En er is nog iets: Het Laatste Oordeel betekent ook het Uiteindelijke Oordeel. En dat komt niet aan de mens toe, maar aan God. Dat is het geheim van ieder mensenkind, dat wij mensen uiteindelijk niet het oordeel kunnen uitspreken.

Nu zei een studiegenoot van me, inmiddels monnik, dat het *Dies Irae* alleen maar angstaanjagend is. Dat is niet helemaal waar:

Mogen zij, met de hulp van uw genade, het verdienen aan het oordeel der wraak te ontkomen en te genieten van de zaligheid van het eeuwige licht.

Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid, bevrijd de zielen van alle gestorven gelovigen van de straffen der hel en de diepe [vuur]zee. Bevrijd ze uit de mond van de leeuw, dat de afgrond hen niet moge verslinden, dat zij niet in de duisternis mogen vallen. Maar de heilige Michael, de vaandeldrager moge hen geleiden naar het heilige licht dat gij ooit aan Abraham hebt beloofd en aan zijn zaad.

Requiem
eaternam dona
nobis eis

U ziet, hoop en vreze gaan samen, beide uitdrukking van Gods ontzagwekkende majesteit. Tevens wordt de mens hier getekend als ten diepste verantwoordelijkheid voor zijn daden, een hoge eer! Sommige beelden zijn aan de Bijbel ontleend: "Op die verschrikkelijke dag, wanneer hemel en aarde geschokt zullen worden, wanneer Gij met vuur de wereld komt oordelen". Toch jammer dat de moderne kunstliefhebber in de Stopera deze woorden nooit zal vernemen. Het laat zien dat de kunst niet louter amusement is, maar de mens kan schokken, ook daar waar de religie de scherpe kantjes al heeft afgesleten. ■

Nationaal Katholiek Thuisfront

Ieder jaar organiseert het Nationaal Katholiek Thuisfront (NKT) rond 2 november het nationaal militair requiem in Best. Mgr. Jos Punt is als legerbisschop nauw betrokken bij deze viering. Maar het NKT doet veel meer. Hoogste tijd om daarover, en over die bijzondere viering begin november, in gesprek te gaan met directeur Nelleke Swinkels-van de Vorst.

H

oe is het NKT ontstaan en wat doen het?

Op 29 september 1946 werd het Katholiek Thuisfront opgericht naar het voorbeeld van het al vóór de Tweede Wereldoorlog bestaande

Nationaal RK Comité voor Cultureel Werk onder Militairen. Het kreeg als doelstelling steun te verlenen aan de geestelijke verzorging van de militairen behorende tot de Nederlandse Strijdkrachten. De organisatie kende een grote bloeiperiode tijdens de politionele acties in Nederlands-Indië. De parochiële afdelingen vormden de thuisbasis van waaruit het Katholiek Thuisfront haar activiteiten ontplooidde. Bijna elke parochie in Nederland had of stichtte een parochiële afdeling van het Katholiek Thuisfront met een eigen gekozen bestuur. Inmiddels zijn deze afdelingen al lang verleden tijd maar het NKT hanteert nog altijd de kernwaarden: aandacht, erkenning, waardering en respect voor Nederlandse militairen.

Jaarlijks worden vele duizenden Nederlandse militairen, voor militaire en humanitaire missies, uitgezonden naar verschillende oorlogs- en crisisgebieden. Deze mannen en vrouwen verlaten hun eigen huis en haard om mensen ver weg een veilige omgeving te bieden. Buiten hun eigen beschermde omgeving proberen zij mensen een nieuw levensperspectief te geven. Zij zijn

zelfs bereid, om namens ons allemaal, hun leven op het spel te zetten voor vrede en gerechtigheid in de wereld.

Maatschappelijke organisatie

Het NKT is dus een maatschappelijke organisatie die de krijgsmachtbisschop en de aalmoezeniers, werkzaam bij de Dienst R.K. Geestelijke Verzorging van het Ministerie van Defensie, steunen bij het vervullen van hun opdracht, namelijk zich inzetten voor het geestelijk welzijn van de mensen die als militair hun taak verrichten in de krijgsmacht. Een meer specifieke doelstelling van het NKT is inhoud te geven om deze zorg voor de (uitgezonden) militairen en hun thuisfront in te passen binnen de katholieke geloofsgemeenschap. En het NKT wil door voorlichting en informatie aan belangstellenden en betrokkenen, met name ook aan parochies, de militairen en hun thuisfront het gevoel geven dat zij niet geïsoleerd hun taak volbrengen, maar dat zij zich gedragen mogen weten door de gemeenschap.

Activiteiten van het NKT

Ieder jaar vindt in november een speciaal militair requiem plaats in Best en op Goede Vrijdag is er een speciale kruisweg voor militairen, veteranen en hun thuisfront in het Kruiswegpark in Roermond. Deze dienst wordt in nauwe samenwerking met de Dienst RK Geestelijke verzorging georganiseerd. Daarnaast verleent het NKT financiële steun zodat er extra medisch personeel kan worden ingezet voor verzorging van veteranen tijdens de jaarlijkse militaire bedevaart naar Lourdes en zodat Antilliaanse militairen kunnen deelnemen aan diezelfde militaire bedevaart. Aan iedere militair die op uitzending gaat worden speciale gedachten- en gebedenboekjes meegegeven. Deze boekjes zijn samengesteld door de aalmoezeniers van alle krijgsmachtdelen en ook krijgt iedere militair die op uitzending gaat een Christoffelsleutelhanger, symbool voor "het zich gedragen weten".

Waarom ieder jaar een apart militair requiem en wie worden dan herdacht?

Het is in de katholieke traditie gebruik om in de tijd rond Allerzielen te bidden voor de overledenen en hen te herdenken. Deze behoefte is er ook bij de nabestaanden van overleden burgers en militairen van het defensiepersoneel. De nationale requiemviering vindt daarom altijd plaats op Allerzielen of op de eerste zaterdag erna. Tijdens deze viering gaat mgr. Punt voor om samen met vijfhonderd nabestaanden, militaire collega's en andere geïnteresseerden te bidden voor de overledenen. Tijdens deze pontificale hoogmis zijn vertegenwoordigers van verschillende organisaties binnen de krijgsmacht uitgenodigd. De hoogste militair in rang die aanwezig is, legt aan het einde van de viering een krans. De Last Post wordt gespeeld en er worden twee coupletten van het Wilhelmus gezongen. Twee moeders van gesneuvelde militairen ontsteken kaarsjes en de namen van de overledenen worden genoemd. Dit alles uit respect voor hen die niet meer in ons midden zijn en die nog steeds nade worden gemist. Na afloop van de viering is er een

Brabantse koffietafel waar met een kopje koffie en een broodje nog wordt nagepraat.

Wat is de specifieke betrokkenheid van het bisdom Haarlem-Amsterdam daarbij?

Mgr. Jos Punt is naast bisschop van het bisdom Haarlem-Amsterdam tevens krijgsmachtbisschop en in die hoedanigheid betrokken bij de jaarlijkse herdenkingsviering voor overleden defensiepersoneel. Een drietal jaar is de requiemviering gehouden in de basiliek van de H. Nicolaas in Amsterdam. Daar verleende het kathe-

drale koor uit Haarlem muzikale ondersteuning bij de dienst. Toen bleek dat het aantal bezoekers, die voornamelijk uit het zuiden van Nederland komen, de reis naar Amsterdam te bezwaarlijk vonden, is gekozen voor de Sint-Odulphuskerk in het Noord-Brabantse Best. Dit om zoveel mogelijk nabestaanden te bereiken. Gelukkig kunnen we ieder jaar opnieuw een beroep doen op dit prachtige koor, ook al moeten zij daarvoor naar Best afreizen.

Hoe leeft deze viering bij de militaire top en mogelijk politici?

De viering leeft zeker bij de politiek en in de militaire top. Een paar jaar geleden was minister Hennis aanwezig bij de viering. De minister van Defensie en de staatsecretaris worden ieder jaar uitgenodigd. Helaas laten de agenda's van de bewindslieden hun aanwezigheid niet jaarlijks toe. Daarnaast nodi-

gen we ook parlementsleden uit en militaire vertegenwoordigers van de vier Krijgsmachtdelen. Het is voor de nabestaanden belangrijk dat zij aanwezig zijn en op deze manier aandacht, erkenning, waardering en respect tonen voor de dierbare overledenen.

Wat is uw rol in het geheel en hoeveel medewerkers/vrijwilligers kent het NKT?

Samen met mijn collega en veteraan Herman Vriese-ma en de aalmoezeniers organiseren wij de activiteiten van het NKT, daarbij gesteund door een bestuur dat bestaat uit vrijwillige bestuursleden uit de politiek en de krijgsmacht. De hoofdkrijgsmachtaalmoezenier is adviseur van het bestuur. ■

Eric Fennis

”
**Aandacht,
erkenning,
waardering en
respect voor
Nederlandse
militairen**

www.katholiekthuisfront.nl

Blijf

Blijf bij ons
in de avond van deze dag,
in de avond van ons leven.

Blijf bij ons
in uw genade en goedheid
in de kilheid die ons omringt.

Blijf bij ons
met uw licht en uw warmte
in de schemering die ons overvalt.

Blijf bij ons
met uw woord van troost en ontferming
in de leegte van de naderende nacht.

Blijf bij ons
steeds wanneer wij uw Naam uitspreken,
woordeloos, wanneer wij stomgeslagen,
stamelend en stotterend in het donker tasten,
schamel en schuchter opzien naar U.

Blijf bij ons
en zegen ons in uw Naam:

IK ZAL ER ZIJN

A photograph of a person walking away from the camera in a dark, narrow tunnel. The tunnel is made of concrete and has a bright light at the far end, creating a silhouette of the person. The word 'bij ons' is overlaid in yellow text on the right side of the image.

bij ons

Sabine Nijland, *Om wie jij bent*. Teksten, gebeden
en gedichten bij afscheid en rouw (Adventiat 2015).

Missionary School is begonnen

Hoe kunnen we onszelf meer laten zien, en getuigen van ons geloof, om zo meer (on)gelovigen te bereiken? Dit is de opdracht van twaalf jongeren, die eind augustus zijn gestart met de Missionary School. Tijdens het eerste weekend hebben zij diverse creatieve en innovatieve oplossingen voor dit ambitieuze doel bedacht. Deze oplossingen kunnen alleen vrucht dragen als zij zijn geworteld in diep geloof en kennis van de Bijbel. Dit kwam terug in de diverse catechese-sessies en gebedsmomenten. Gedurende het komende jaar werken de jongeren hun ideeën uit en beginnen een aantal lokale start-ups in samenwerking met parochies. Hiermee willen zij de Kerk relevant maken in onze samenleving en meebouwen aan vitale parochies in ons bisdom. Mgr. Jan Hendriks sprak bemoedigend tijdens de opening

van het eerste weekend: “Ik ben zeer verheugd met deze mooie groep enthousiaste jongeren. Zij hebben mijn volledige steun”.

De Missionary School is een traject van bisdom Haarlem-Amsterdam voor jongeren. Gedurende acht weekenden krijgen de deelnemers intensieve geloofsverdieping en praktische vaardigheden om hun persoonlijk geloof om te zetten in daden. Daarnaast krijgen zij

vorming op het gebied van leiderschap en jongerenwerk. De deelnemers werken tenslotte aan een innovatief start-up project om jonge mensen binnen en buiten de kerk bij elkaar te brengen. ■

Reacties van enkele deelnemers:

“Mooi eerste weekend en dankbaar voor The Missionary School en alles wat het tot nu toe al heeft gebracht”

“Een fijn en motiverend weekend. Ik ging met een twijfelgevoel erheen, maar dat veranderde toch wel heel snel in een actief en gemotiveerd gevoel. Ik verheug mij op de andere weekenden. Leuke groep!”

“Het is heel fijn en gaaf om erbij te mogen zijn. De groep is leuk, dynamisch en gezellig. Super fijn dat er elke dag Mis, aanbidding en Laudan zijn”

Jongeren naar Rome in 2020

De Nederlandse bisschoppen organiseren van 26 april tot en met 2 mei 2020 een jongerenbedevaart naar Rome. In een brief aan de parochies schrijven mgr. Rob Mutsaerts (bisschop-referent voor jongeren) en mgr. Herman Woorts (bisschop-referent voor bedevaarten): “Omdat het niet altijd eenvoudig is om je roeping te onderscheiden en de goede koers te kiezen in je leven, vraagt de paus om een vernieuwd commitment van de kant van de hele Kerk – priesters, religieuzen, pastoraal werkers en opleiders – op het terrein van jongerenwerk en roepingwerk. Met deze landelijke reis willen we hier als Nederlandse Kerk mede invulling aan geven.” De bedevaart is bedoeld voor jongeren van 18 t/m 28 jaar en er kunnen maximaal honderd jongeren deelnemen. Info: www.huisvoordepelgrim.nl ■

Een greep uit de activiteiten en agenda van de beide bisschoppen. Meer op de website van het bisdom www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl en op www.arsacal.nl.

Op zondag 6 oktober zegende mgr. Jan Hendriks het nieuwe klooster van de Broeders van het Stille Leven te Haarlemmerliede in. Zie ook pagina 34-35.

Mgr. Jos Punt was op maandag 7 oktober op de Willibrorddag in het seminarie te Heiloo.

Kardinaal John Henri Newman is op zondag 13 oktober heilig verklaard. De plechtigheid in Rome werd bijgewoond door mgr. Hendriks.

Beide bisschoppen waren op vrijdag 11 oktober aanwezig bij de uitreiking van de Europa Nostra Award in de Haarlemse Kathedraal.

Op woensdag 6 november is mgr. Punt te gast in de Groote Industriële Club in Amsterdam voor een geloofsgesprek met ondernemers.

Mgr. Punt was op zondag 13 oktober te gast bij het parochiefeest in de Dionysius parochie te Heerhugowaard.

De beide bisschoppen vergaderden op 29 oktober met de leden van de Diocesane Pastorale Raad.

De diakenwijdingen vinden dit jaar plaats op zaterdag 16 november te Heiloo. Mgr. Punt zal de wijdingen verrichten.

Op 22 oktober ontving mgr. Jos Punt de bisschop van Kerala, mgr. Remichius.

Een nieuw leven voor religieuze voorwerpen

Museum Catharijneconvent ondersteunt kerken bij herbestemmen religieuze voorwerpen

Helaas worden steeds meer kerken aan de eredienst onttrokken en krijgen ze een nieuwe bestemming. Dit heeft grote gevolgen voor de kerkinventaris. De meest waardevolle voorwerpen worden vaak meegenomen naar een andere locatie binnen de parochie. Er zijn echter altijd voorwerpen waarvoor niet direct een goede herbestemming wordt gevonden. Museum Catharijneconvent ondersteunt hierbij met het platform Vraag en Aanbod Religieuze Voorwerpen.

Wierookvat op achtpuntige voet met achtkantige vuurschaal
1400 - 1499

B

ij een kerksluiting staat men voor de vraag: wat te doen met de kelken, kandelaars, kazuifels, wierookvaten, doopvont en vele andere kunsthistorische en liturgische objecten? Ook deze delen van de kerkinventaris zijn met liefde bijeengebracht en

verdienen een nieuw leven en een nieuwe functie in een religieuze omgeving. Museum Catharijneconvent ondersteunt bij het vinden van een nieuwe, passende bestemming voor deze voorwerpen met de website *Vraag en Aanbod Religieuze Voorwerpen*, zodat deze weer kunnen dienstdoen zoals ze bedoeld zijn. Biedt uw kerk of klooster voorwerpen aan, of zoekt u juist een religieus voorwerp, zoals een kandelaar, een kelk of een preekstoel? Op het platform *Vraag en Aanbod* vinden vragers en aanbieders van alle christelijke denominaties uit binnen- én buitenland elkaar, op zoek naar religieuze voorwerpen van alle soorten en maten. De gebruikers van *Vraag en Aanbod* zijn zeer uiteenlopend: rooms-katholieken, oud-katholieken en protestanten, evenals kloosterorden en congregaties.

Spelregels

Vraag en Aanbod is bedoeld voor religieuze instellingen, waarbij gebruikers zich kunnen registreren namens een kerk, kapel of klooster en kunnen reageren op de voorwerpen op *Vraag en Aanbod*. De aanbieder draagt het aangeboden voorwerp op basis van gunning over aan een aanvrager, die zijn verzoek heeft onderbouwd met een duidelijke motivatie. Na de toekenning wordt er onderling afgesproken hoe de overdracht plaatsvindt. *Vraag en Aanbod* is geen commercieel platform en particulieren mogen nadrukkelijk niet meedoen; hierdoor heeft de aanbieder de garantie dat het aangeboden voorwerp weer in een religieuze omgeving terecht komt.

Herbestemmingen

Dankzij *Vraag en Aanbod* hebben al veel voorwerpen een nieuw leven gekregen, waardoor ze weer dienst kunnen doen zoals ze bedoeld zijn. Een mooi voorbeeld hiervan is de vraag van de Sant'Egidiogemeenschap om te helpen met de herinrichting van de Mozes- en Aäronkerk in Amsterdam. Een deel van het oude interieur vond zo zijn weg terug naar laatstgenoemde kerk door een schenking van de franciscanen. Andere objecten werden door de clarissen en de ursulinen ter beschikking gesteld, waardoor de kerk een compleet - en in bepaalde opzichten nieuw - interieur kreeg.

Museum Catharijneconvent,
Utrecht, foto Ruben de Heer

Dankzij *Vraag en Aanbod* hebben al veel voorwerpen een nieuw leven gekregen

Op dit moment is de tendens binnen het bisdom Haarlem-Amsterdam dat roerende kerkelijke zaken die na sluiting overtollig worden een mooie nieuwe plek krijgen in de fusiekerk of in een

kerk in de regio. Maar op termijn kunnen deze voorwerpen via *Vraag en Aanbod* ook een nieuw leven krijgen elders in het land of in het buitenland. ■

Emma de Jong

Hebt u vragen over uw religieuze voorwerpen of over dit artikel? Of wilt u meer weten over onze werkzaamheden? Bel of mail *Vraag en Aanbod* gerust. Samen met u geeft *Vraag en Aanbod* het kerkelijk kunstbezit graag de aandacht die het verdient.

Museum Catharijneconvent:

www.catharijneconvent.nl/advies-voor-kerken

Vraag en Aanbod:

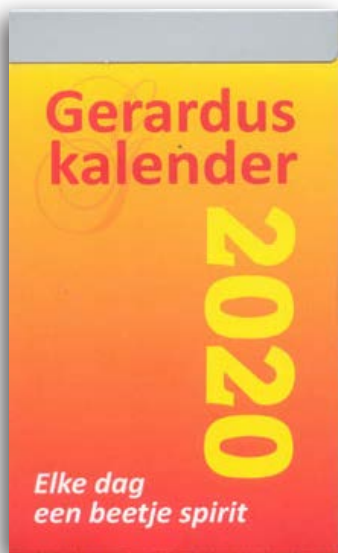
vraagenaanbod.catharijneconvent.nl

Kerkcollectie Digitaal:

kerkcollectie.catharijneconvent.nl

Erfgoedexpert Ingrid Henkemans:

(030) 2313835 | i.henkemans@catharijneconvent.nl

In diverse parochiebladen aandacht voor de nieuwe Gerarduskalender 2020. De honderdste editie! Wie kent deze bekende katholieke dagkalender niet, met iedere dag een gedicht, mopje of bezinnende tekst. Verkrijgbaar bij contactpersonen in diverse parochies en bij: www.kloosterwittem.nl. ■

In *De Klink* (het parochieblad van **Bergen** en **Schoorl**) een klein berichtje dat het parochiebestuur een aantal van de preken van hun oud-pastoor Cas Wanna, die in 2017 overleed, in een boekje heeft gebundeld. Geïnteresseerden kunnen zich melden bij het parochie-secretariaat (072-5812553 | pbb@rkparochiebergennh.nl). ■

Een aantal parochianen van de Emmaus-Paulus parochie (**Hilversum**) was deze zomer een weekje te gast in de Abdy van Berne in Heeswijk-Dinther. In hun parochieblad een kort verslag van deze kloosterweek. Norbertijner pater Piet vertelde tijdens een koffie-uurtje over de geschiedenis van de abdij en het kloosterleven. Daarbij ging hij de nodige vragen niet uit de weg. Het is een gastvrije kloostergemeenschap met minder strenge regels dan in andere kloosters, zo wordt er opgemerkt. Gedurende de maaltijden in de refter mocht er zelfs gepraat worden, “wat zeker niet overal het geval is.” De Hilversummers hebben gewandeld in de kloostertuin, meegedaan aan het kloosterritme, bier geproefd in het bierlokaal en gesnuffeld in de uitgebreide kloosterwinkel. De avonden werden in het gastenverblijf ‘het Chalet’ leuk en zinvol doorgebracht, veel vrolijkheid op zijn tijd en gelegenheid voor soms diepgaande gesprekken. ■

In onder meer *Onder de Limmer toren* (**Limmen**) en *Hoeksteen* (**Schagen**) aandacht voor de actie Schoenendoos. Bedoeld voor kinderen die normaal geen cadeautje kunnen verwachten met het Sinterklaasfeest of Kerstmis. Bedoeld als een leuke actie van kinderen die veel kunnen verwachten van de goedheiligman. Ze versieren een schoenendoos en vullen die met speelgoed of schoolspulletjes. Dat alles moet wel goed ingepakt worden, met een elastiek erom, want de schoenendoos gaat een lange reis maken. Als dat niet in de geest van de Sint is... ■

Leo Fijen is directeur/uitgever van Adveniat en presentator van de geloofsgesprekken van de KRO op de zondagochtend

A

ls ze me belt, zit ze in Parijs. Om interviews af te nemen in het kader van juridische vragen bij massaschadeclaims. Want daar is ze in gespecialiseerd. Ze is een vrouw van de wereld, met een mooie carrière in de advocatuur. Ze reist naar allerlei plekken om haar werk zo goed mogelijk te kunnen doen. En toch is ze ook een vrouw toegewijd aan Christus. Want ze probeert overal een paar uur te bidden en gaat trouw elke dag naar de heilige Mis. Hoe kan dat nou, vraag ik haar. Advocaat zijn bij een topkantoor aan de Zuidas in Amsterdam en tegelijkertijd leven met Christus. De snelle wereld van een advocaat in de hectiek van het mondaine leven verbinden met de eenvoudige kleding en een houten kruis om haar nek. Het lijkt op het eerste gezicht zo'n grote tegenstelling. In haar antwoord draait ze er niet om heen. Zij doet wat paus Franciscus van ons vraagt nu de mensen niet meer naar de kerk komen: ga zelf naar de mensen toe en breng Christus in de wereld. Ze doet het uit overtuiging zonder ooit zweverig te worden.

Franciscus van Assisi

Ik ontmoet haar in de pastorie van de Amsterdamse Papegaai (aan de Kalverstraat - red.) waar ze met een medezuster woont. En ik ben onder de indruk van haar verhaal. Opgevoed in een niet-kerkelijk milieu voelt ze steeds vaker dat er meer in een leven kan zijn dan carrière en geld. De figuur van Franciscus van Assisi keert haar bestaan om: de echte rijkdom vindt ze niet in iets maar in een persoonlijke relatie met God. Ieder mens kent leegte en eenzaamheid in het hart. Dat geldt ook voor mensen die een relatie hebben en getrouwd zijn. Ook dan is er steeds die existentiële eenzaamheid. Er zijn momenten in ieders leven dat een mens er alleen voor staat en dat het er om gaat het uit te houden in die leegte van de eenzaamheid. Alleen dan kan een leven vruchtbaar worden. Ik wil dan natuurlijk van haar weten hoe zij het zelf uithoudt in die eenzaamheid. Onze Lieve Heer vult die leegte en gaat samen met haar de weg door het leven. Daarom gaat ze ook als lekenzuster gekleed in haar werk als advocaat. Ze wil het klooster in de wereld brengen en Christus als teken naar buiten uitdragen.

Dit geeft haar veel vreugde en innerlijke vrijheid. En dat maakt haar ook tot een betere advocaat die in alles de gewetensvolle waarheid zoekt.

Aan wie geef je je hart?

Hoe kom je die roeping op het spoor, vraag ik tenslotte in het geloofsgesprek. Haar antwoord is een weder-vraag: aan wie geef je je hart? Isabella Wijnberg,

Advocaat op de Zuidas en leven met Christus

Foto: Julia Pelealu

Zij doet wat paus Franciscus van ons vraagt: ga zelf naar de mensen toe en breng Christus in de wereld

zo heet ze, kiest voor de vreugde en eenvoud van Christus. En die maakt haar gelukkig. Haar geluk en vrijheid maken mij ook weer blij. Als ik de stad in wandel, loopt zij

naar de Begijnhofkapel voor de eucharistische aanbidding. Ik mijmer na over dit geloofsgesprek dat in september is uitgezonden op NPO2 en dat nog eens duidelijk maakt: we hebben geloofsgetuigen als Isabella Wijnberg nodig om Kerk en geloof een nieuwe toekomst te geven. ■

Iedere zondag is er op televisie NPO2 om 9.45 uur een geloofsgesprek, gevolgd door de eucharistieviering (10.00 uur).

Dragers van het licht

“Zo’n reis heb ik nog nooit meegemaakt”, “mooie balans tussen devotie, verdieping en cultuurhistorische aspecten” en zelfs iemand die zes jaar had uitgekeken naar een passende reis naar Padre Pio: ‘Nu ik er eindelijk geweest ben, kan ik rustig sterven’. Een greep uit de reacties na deze bedevaartsreis naar de graven van St. Nicolaas in Bari, H. Padre Pio in San Giovanni Rotondo en de heilige apostelen Petrus en Paulus in Rome.

Het werd een fantastische reis, niet in de laatste plaats vanwege de warme sfeer in de pelgrimgroep, waar al na dag één grote saamhorigheid en onderlinge hulpvaardigheid vanaf straalde. De groep bestond uit 45 pelgrims, van wie de jongste 35 jaar en de oudste 95 jaar telde... Inclusief vijf priesters die mooie vieringen verzorgden en beschikbaar waren voor geestelijke begeleiding. Een aantal kende elkaar al van eerdere reizen naar Rome, Fatima of Israël.

**Al na dag één
straalde grote
saamhorigheid
en onderlinge
hulpvaardigheid
van de groep af.**

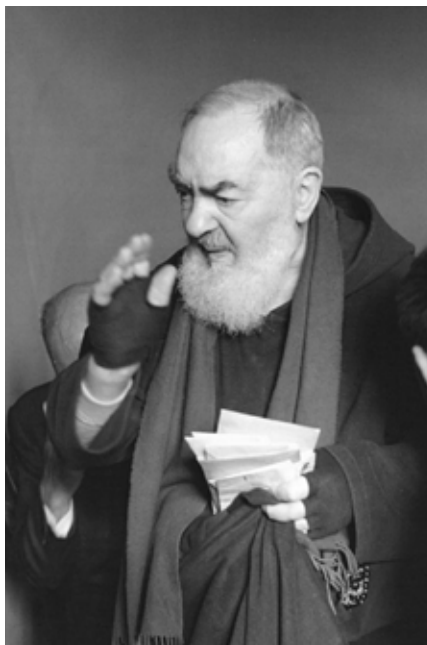

Sint Nicolaas

Omdat we al vroeg vlogen, kwamen we vrijdag 27 september bijtijds aan in de mooie havenstad Bari. Na een fraaie tocht door de olijfgaarden was er een lunch in een pittoresk Italiaans dorpje en bezochten we onder andere de zogenaamde Trulli huisjes in Alberobello. De volgende dag stond in het teken van Sint Nicolaas. Overdag alle aandacht voor het levensverhaal en de betekenis van deze bijzondere heilige, met als hoogtepunt een bijzondere eucharistieviering achter tralies op de sarcofaag met de beenderen van de heilige. Maar in de avond vonden de pelgrims Nederlands strooigoed op hun dinertafel en later zelfs een zakje chocolademunten op de kamer. Dank U, Sinterklaasje!

Padre Pio

Dag drie werd een heel bijzondere dag in het heiligdom van Padre Pio, met onderweg een bezoek aan het dorpje Monte Sant'Angelo waar in het jaar 490 de aartsengel Michaël verschenen is.

Het is 29 september, de feestdag van de aartsengelen. In de bus kregen we uitvoerige informatie over het leven en werk van Padre Pio. We vierden de H. Mis in de kerk waar nog steeds zijn biechtstoel staat. Daar lieten we ook onze eigen bedevaartsintenties achter. Tot slot liepen we biddend en in eerbiedige stilte in processie naar de schrijn met zijn lichaam.

Op maandagmorgen startten we met de overweging van de kruisweg in drie groepen, met daarna gelegen-

heid om het sacrament van boete en verzoening te ontvangen. De rest van de middag werd naar eigen inzicht besteed, maar in de avond namen we deel aan de Italiaanse avondmis waarbij de noveen van Sint Franciscus werd gevierd.

In Rome

Toen op naar Rome! Een tussenstop in Manoppello waar een bijzondere reliek van het gelaat van Christus wordt bewaard. We hadden er een prachtige meditatieve viering met

Op weg naar onze plaatsen werd er opeens een hek gesloten. Daardoor zagen we de paus van heel dichtbij!

stilte als rode draad. In de avond namen we in Rome deel aan het avondgebed van de gemeenschap van Sant'Egidio in de kleurrijke wijk Trastevere.

De volgende dag was het woensdag, de ochtend van de pauselijke audiëntie. Tienduizenden op het Sint Pietersplein. Op weg naar onze plaatsen werd er opeens een hek gesloten. Daardoor zagen we de paus wel van heel dichtbij! Het grootste deel van onze groep bereikte gelukkig toch nog ons gereserveerde vak. Daarna bezochten we de Friezenkerk, waar we de H. Mis vierden. In de middag bezoek aan het Vaticaanse museum, overweldigend en heel druk, dat wel. De dag sloten we af met een bustour door een verlicht *Rome by night*.

Onze laatste dag begon vroeg met een sfeervolle H. Mis in een crypte onder de Sint Pieter, met Antoine Bodar als hoofdcelebrant. Vervolgens

bezochten we in drie groepen de Scavi, de dodenstad op de Vaticaanse heuvel (onder de kerk) met het graf van Petrus. Dat doet een mens wel wat. In de middag trokken we te voet, per metro en bus door een overvol Rome en met onderweg een ijsje aangeboden door de reisleiding bereikten we tegen de avond de basiliek St. Paulus-buiten-de-muren, waar het graf is van de apostel Paulus. Daar namen we deel aan de vespers van de paters. Met een heerlijk pizza-avondje besloten we onze dag en bedevaart. Zo landden we de volgende dag weer in een druilerig Nederland, vol indrukken en ervaringen. De eerste plannen voor een reünie zijn al in de maak; ook worden alle foto's centraal gedeeld. Dat zegt genoeg... een geslaagde bedevaart! ■

Dea Broersen

Troost

Mensen zeggen soms de lompste dingen tegen elkaar, vaak gewoon uit onhandigheid. Goed bedoeld advies, maar verkeerde troost. Hella van der Wijst sprak voor het EO-programma 'Ik mis je' met vele mensen over verlies van dierbaren. Die ontmoetingen vormen de basis van dit boek, aangevuld met indringende ervaringsverhalen met beschouwingen van deskundigen. Hella's beste tip is: zeg weinig, doe veel. En: blijf de naam van een overledene noemen.

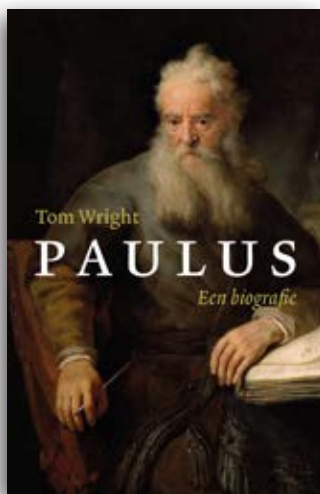
Troost. Als je iemand mist

Hella van der Wijst
ISBN 9789023955146
www.kokboekencentrum.nl | € 20,00

Paulus

In vrijwel elke Eucharistieviering horen we in de dienst van het Woord een passage uit de geschriften van Paulus.. Zijn brieven inspireren aan de ene kant maar zijn aan de andere kant soms moeilijk te verstaan. Wie is toch die apostel van de heidenen? Wat wilde hij nou? Waar staat hij voor? Tom Wright heeft een mooie en zeer leesbare biografie geschreven van Paulus. Wright is een vooraanstaand bijbelexegete en oud-bisschop in de Anglicaanse kerk. Hij plaatst Paulus in de context

van zijn tijd. Informatief, inspirerend, verhelderend, kortom, een boek voor voorganger én kerkganger.

Paulus. Een biografie

Tom Wright | ISBN 9789051945553
www.uitgeverijvanwijnen.nl | € 29,95

Op bezoek bij Sint Nicolaas

Mocht je zitten denken, wat zou die goede Sint mij eens kunnen schenken? Denk dan eens aan dit mooie boekje over de goedheiligman. Wie is hij, waar is hij bekend van, of: wat deed hij dan? Een reisgids door het leven van de Sint, als dáár het sinterklaasfeest niet mee begint...

Op bezoek bij Sint Nicolaas.

Een reisgids | Johanneke Bosman
ISBN 9789089722775
www.berneboek.com | € 20,00

Kerstengel

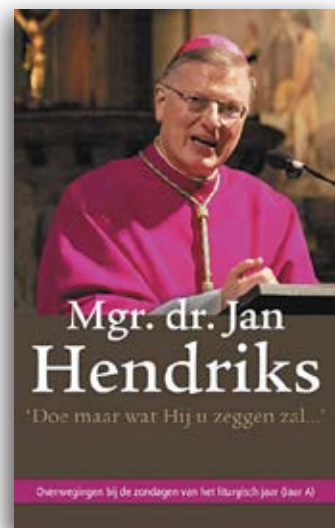
Anselm Grün neemt ons mee op zoek naar het geheim van de kerstengel. Rondom de stal van Bethlehem ontmoeten we talrijke engelen die als gezanten van God een bijzondere rol spelen. Zij verkondigen het geheim van Kerst en waken beschermend over de

mensen. De kerstengel wil ons met zijn vleugels beschutten – als je je ogen voor hem opent. Een prachtig kerstgeschenk!

Geborgen en beschermd.

Het geheim van de kerstengel

Anselm Grün | ISBN 9789043529044
www.kok.nl | € 14,99

Jubileumboek met preken

Mgr. dr. Jan Hendriks (bisschop-coadjutor van Haarlem-Amsterdam) bundelde zijn overwegingen voor het liturgische A-jaar in een boek met als titel zijn bisschopsmotto: Doe maar wat Hij u zeggen zal (genomen uit het Bijbelverhaal van de bruiloft van Kana in het Johannesevangelie). Het boek kwam uit bij de feestelijke viering van zijn veertigjarig priesterjubileum eind september. In dit boek komen thema's van deze tijd aan bod: eenzaamheid, depressiviteit, burn-out, ongelooft en ongeduld, lijden en sterven, pesten op school en op het werk.

'Doe maar wat Hij u zeggen zal...'

mgr. Jan Hendriks
ISBN 9789493161177
www.adveniat.nl | € 19,95

De adventskalender

Met voorpret aftellen naar het hoogfeest

De advent is die heerlijke tijd van voorbereiding op het feest van Kerstmis. Het begint al op de vierde zondag vóór Kerstmis. Een tijd vol verwachting en met prachtige liturgische gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan het paars dat op de derde zondag (zondag gaudete) wordt vervangen door rozerood, aan de adventskrans, de O-antifonen en aan de talloze kaarsjes van de Gulden Mis op quaterwoensdag.

M

aar er zijn in deze periode naar het vieren van de geboorte van Christus (Latijn: *adventus* = komst) nog meer volkskundige gebruiken. Zoals het midwinterhoornblazen, het Sint Thomas-

luiden en... de adventskalender.

Al sinds het midden van de negentiende eeuw is een dergelijke kalender in huiselijke kring in gebruik. Een mooie traditie die van oudsher sterk in de Lutherse kerk, maar nu zeker ook in het katholieke Zuid-Duitsland en Oostenrijk leeft. De kalender kan op heel verschillende manieren zijn vormgegeven maar altijd is het aftelsysteem tot het Kerstfeest aanwezig. Bij adventskalenders zijn er twee mogelijkheden: hij richt zich op het kerkelijk jaar of op het burgerlijk kalenderjaar. In het eerste geval begint de kalender op de

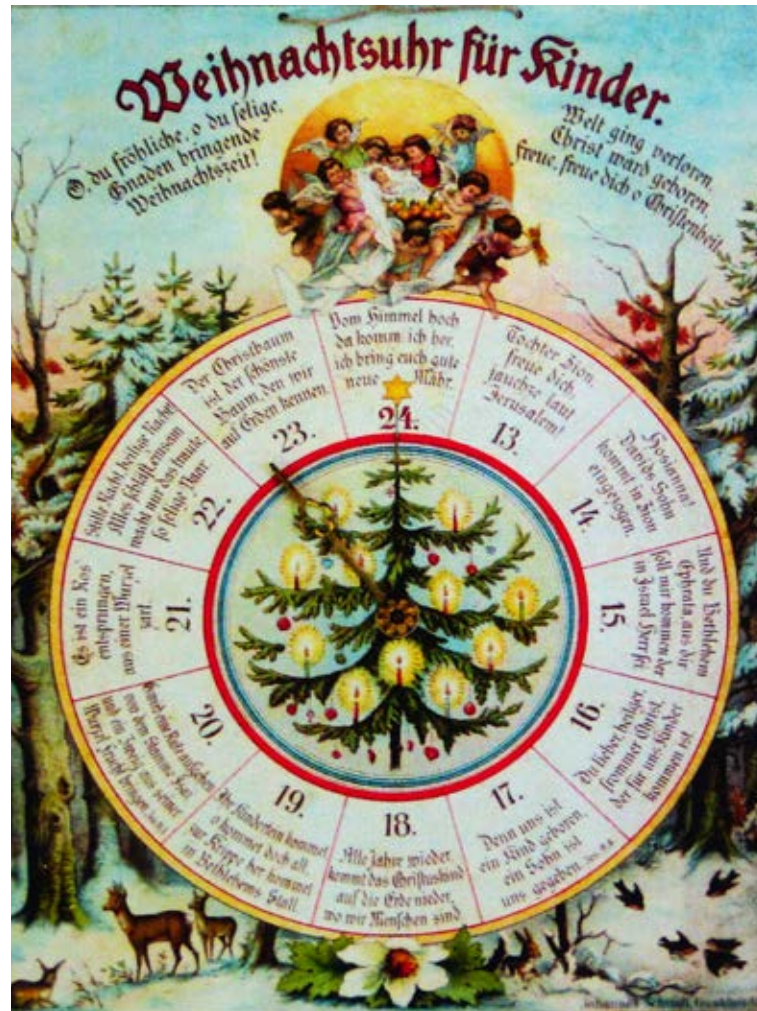
eerste adventszondag (tussen 27 november en 3 december) en loopt tot Kerstmis en soms tot Driekoningen. In het tweede geval begint hij op 1 december en stopt op 24 december. In beide gevallen begeleidt de kalender het wachten terwijl het tegelijkertijd de voorpret vormgeeft en verhoogt. Dat heeft het met de adventskrans gemeen. Tegenwoordig worden in Nederland veel adventskalenders voor kinderen gemaakt, maar er zijn ook kalenders

Adventskalender 'Im Lande des Christkinds', 1903.

Richard Ernst Kepler,
© Public domain
Wikimedia Commons

'Kerstklok' voor kinderen, 1910.

© Public domain
Wikimedia Commons

voor volwassenen. Meest bedrukt met kerstmotieven, winterse sfeerbeelden en voorzien van luikjes waarachter chocolade, spreuken, plaatjes of kleine verrassingen. Het aftellen naar het grote feest blijft centraal staan. Er zijn ook varianten. In Scandinavische landen gebruikt men ook wel een kaars. Met meet de tijd af door markeringen in de kaars aan te brengen; dagelijks brandt men haar dan net zo lang tot de volgende markering bereikt is. Soms hangen er 24 afbeeldingen aan de huiskamermuur of er staan op de kamerdeur of -muur 24 krijtstrepen waarvan de kinderen dan dagelijks een streep mogen uitvegen. In Duitse katholieke gezinnen legt men ook wel dagelijks een strohalm in een kribje, elke dag één tot 'Heiligen Abend'. Bijzonder zijn de zogeheten 'engelenladders' waarop men een engel elke dag een tree hoger kan zetten.

Adventskalender 'Het geheim van Kerstmis'.

© CC BY-SA 3.0

Oude raadhuys van Stetten im Remstal als adventskalender © CC BY 3.0.

Tegenwoordig worden ook moderne media ingezet om greep te krijgen of het aftellen van de dagen. Men vindt ze op internet. Zelfs hele gebouwen, meestal raadhuisen, kunnen tot adventskalender worden omgetoverd. De voorgevel dient dan als kalenderblad. Een beroemd voorbeeld is het stadhuis van Wenen. In dorpen en steden wordt ook wel eens een venster als 'adventsluik' gebruikt. Het venster krijgt dan ook een cijfer dat verwijst naar de dag in de adventstijd en als levende adventskalender kunnen er kerstliederen en -verhalen worden verteld. Recent komt ook een omgekeerde adventskalender voor. In plaats dat men iets krijgt, geeft men iets, vergelijkbaar met vastenacties achterin kerken. Dagelijks geeft men wat levensmiddelen die met Kerst aan een liefdadigheidsinstelling worden geschonken. ■

Michel Bakker

Stadsmoenniken in de Randstad

Broeders van het Stille Leven

De tegenpool van drukte zou stilte kunnen zijn. En gelukkig is er aandacht voor. Denk aan de stiltegebieden in de natuur en de stiltecoupés in de trein. Aan de grote belangstelling voor de gastenverblijven in abdijen. Of aan het glossy magazine *Klooster* dat onlangs een heel nummer aan het thema wijdde. Voor velen is stilte ook een spannend en beangstigend gegeven, omdat het je confronteert met jezelf en je eigen onrust. Stilte is meer dan de afwezigheid van geluid. Stille plekken zoals kerken en kloosters kunnen helpen of zijn soms voorwaarde om tot stilte te komen. Stilte die uitnodigt tot stilte, rust inkeer reflectie etc. Of anders gezegd: de stilte om je heen kan leiden naar de stilte in jezelf. In onze maatschappij zijn velen op zoek, zowel in de kerk als daar buiten. Op zoek naar antwoorden op dat verlangen naar verbondenheid, stilte en uiteindelijk innerlijke vrede. Ook in de Schrift komen we dit verlangen en de oproep geregeld tegen: "Komt nu eens zelf mee naar een eenzame plaats om alleen te zijn en rust daar wat uit" (Mc. 6, 31). Maar ja, hebben we daar tijd voor in onze drukke agenda's en durven we die stilte wel aan?

Waar vind je in onze maatschappij nog stilte? Mobiele telefoons, oortjes, tablets, billboards met reclame, radio, televisie en allerlei reclameuitingen vragen om onze aandacht. Om actie. We moet proactief zijn en overal op reageren. We mogen niets missen. Ons leven voltrekt zich in een sneltreinvaart. 'Het lijkt wel of dit jaar voorbij is gevlogen' is een bekende uitspraak. Stilte lijkt verte zoeken. In het bijzonder de stilte die aanzet tot nadenken, reflectie en gebed of tot enkel aanschouwen.

Heilige Bruno

Een bekende godzoeker in de kerkelijke traditie is de Heilige Bruno (van Keulen), stichter van de Kartuziers. Hij leefde in elfde eeuw (1030 -1101) en was een getalenteerd man. Hij werkte als docent (*domscholaster*) aan de kapittelschool in Reims. Na tientallen jaren theologie gedoceerd te hebben verlangde Bruno naar een soberder leven met God. In plaats van de stedelijke en roemrijke omgeving trok hij zich terug in de bossen. Na enige omzwervingen komt hij terecht in het berglandschap bij Grenoble in de verlaten streek de Chartreuse. Daar in de Franse Alpen begon hij met zes andere broeders een leven van stilte, eenzaamheid en gebed, om zo geheel vrij te zijn voor God. Later zullen er nog vele stichtingen volgen, niet alleen in de afgelegen bossen, maar ook als stadsmoenniken. Onder andere in Amsterdam heeft een kartuizerklooster gestaan. De stilte en het kluzenaarsbestaan blijven tot de

verbeelding spreken. In 2005 verscheen de drie uur durende film *Die grosse Stille* over het leven van de monniken van het kartuizerklooster in de Grand Chartreuse. En de vele afleveringen van de KRO-kloosterserie wijzen op een behoefte aan verstilling, monastiek leven en inspirerende voorbeelden, zoals de Heilige Bruno. In onze tijd zijn er, in vergelijking met het middeleeuwse Amsterdam, niet veel (stad)kloosters meer. Het begrip stadsmonnik bestaat nog steeds, zoals in de regel van de broeders van het Stille Leven.

Stilte in de Randstad

De Broeders van het Stille Leven is een initiatief van priester/monnik Bernhard Zweers. Hij is gevormd in het monastieke leven in verschillende religieuze gemeenschappen. Uiteindelijk nam hij zijn intrek in de pastorie van Haarlemmerliede. Als pastoor van deze parochie en regio was hij in de gelegenheid in de dorpskerk de monastieke getijden te bidden, waarbij anderen konden aansluiten. Zo bleef het een plek waar het mysterie van God en de mens in alle rust kan worden overwogen. In zijn pastorale werk als pastoor en herder bleef een leven in gebed en stilte voor Bernard Zweers een belangrijk

---

**In een overijlde
stedelijke
samenleving zoeken
de broeders in stilte
en gebed onze
Schepper**

---

aspect van zijn leven. Vanuit zijn biddende en monastieke levenshouding begon dit idee te rijpen om deze rijke levenswijze ook aan anderen aan te kunnen bieden: als broeders van het Stille Leven.

De pastorie van de Haarlemmerliede werd de plek waar dat kon gebeuren. Deze pastorie werd verbouwd, dankzij fondsenwerving en weldoeners, om plaats te bieden aan vier broeders. Van buitenaf lijkt er niets te zijn veranderd, maar van binnen is de oude pastorie omgevormd tot een bescheiden klooster. De broeders willen een contemplatief leven leiden, van stilte en gebed, dat gecombineerd wordt met een baan of werkzaamheden rondom het klooster. De Broeders van het Stille Leven

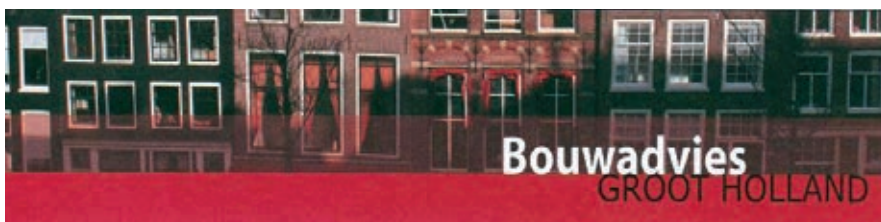
zijn naar eigen zeggen devoot én modern, God toegewijd én luisterend naar de signalen van deze tijd. In een overijlde stedelijke samenleving zoeken ze in stilte en gebed onze schepper. De spiritualiteit van de 'Broeders van het Stille Leven' kenmerkt zich door de spirituele nalatenschap van de woestijn- en monnikenvaders die zij als bron van vreugde ervaren. Zij zijn zogezegd de hedendaagse monniken in de stad. Hoewel het pittoreske dorpje Haarlemmerliede rust en landelijkheid uitstraalt is de rand van de stad Haarlem zichtbaar. Stadsmonniken in de Randstad. Tussen Haarlem en Amsterdam is dit een oase van rust, natuur en stilte. Mgr. Jan Hendriks merkte in zijn overweging bij de inwijding van het klooster op 6 oktober op dat de broeders zelf een teken en oase zijn in deze tijd. Een teken van gemeenschap en stilte in een maatschappij waarin dat lijkt te ontbreken.

Het is niet toevallig dat op de feestdag van de heilige Bruno, zondag 6 oktober, het klooster van de Broeders van het Stille Leven werd ingewijd en geopend. Geheel in stijl gebeurde dat niet met een rode loper, muziek en champagne, maar met een plechtige vesper. Aan het einde van de vespers werd aan alle aanwezigen het boekje van de Broeders van het Stille Leven uitgereikt, *Word even stil. 60 eigentijdse vaderspreuken*. Een titel die iedereen uitnodigt... ■

Maurice Lagemaat

Monumentenwacht
NOORD-HOLLAND

Bouwadvies
GROOT HOLLAND

U wilt het beste voor uw pand, of u nu eigenaar bent of beheerder. Wij willen u graag bij deze klus bijstaan. Door bouwkundige inspecties en adviezen, maar ook bij het begeleiden van de uitvoering van onderhouds-, verbouwings- en restauratieplannen helpen wij u uw monument in stand te houden. Ook voor subsidieaanvragen en de beoordeling van offertes en prijsopgaven kunt u een beroep op ons doen.

Wilt u meer weten, kijk dan op www.monumentenwachtnoordholland.nl of mail ons info@monumentenwachtnoordholland.nl of info@bouwadviesgrootland.nl. Heeft u nog vragen? Bel dan 075 6474588 Koetsierstraat 3, 1531 NX Wormer Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

Denk je erover priester te worden?

Kijk eens op www.willibrordseminarie.nl of kom langs in Heiloo!

GROOTSEMINARIE ST. WILLIBROD
Hoogeweg 65, 1851 PJ Heiloo
T 072 505 1288
www.willibrordseminarie.nl

Wilt u de priesteropleiding steunen? Uw gift is zeer welkom op rek.nr. NL64 INGB 000 000 5464 t.n.v. Het Grootseminarie

UITVAARTVERZORGING
A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37

Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl

www.uitvaartcentrum.amsterdam

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

Met zorg betrokken

- Grafdelven
- Graven ruimen
- Op- en herbegraven
- Grafkelders
- Urnen bestemmingen
- Renoveren en herindelen
- Onderhoudswerkzaamheden
- Oplossingen voor grondwateroverlast
- Knekelputten
- Grafbekisting, loopplanken en transportkar

De Hout 47, 1607 HB Hem | T: 0228-544484 | F: 0228-544651
info@begraafplaatservice.nl | www.begraafplaatservice.nl

HEEFT U ALLES VOOR UW ERFENIS GEREGLD?

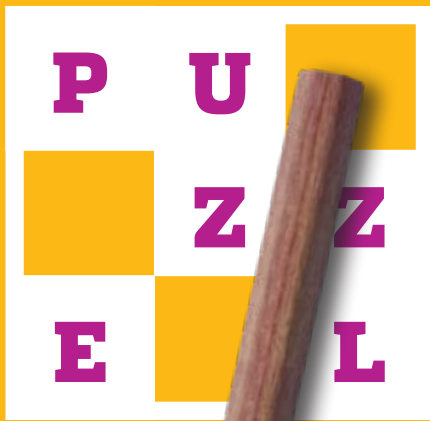
Het laatste afscheid en uw nalatenschap, het zijn lastige onderwerpen. Toch is het verstandig om hierbij stil te staan. Want als u alles goed heeft vastgelegd, geeft dat rust voor u én uw nabestaanden. Als onafhankelijk executeur zorgt Partiar ervoor dat uw wensen goed worden uitgevoerd.

Heeft u hulp nodig bij de afwikkeling van een nalatenschap? Partiar neemt uw zorg uit handen. Neem vrijblijvend contact met ons op.

Tel: 0252 -231 685 | info@partiar.nl | www.partiar.nl

Partiar
Executeur van nalatenschappen

1		2	3	4	5		6
		7					
8	9		10			11	
12		13			14		
15					16		
17			18	19		20	
		21			22		
23							

Horizontaal

- 1 Klinkt alsof 1 + 1 niet goed is
- 7 Onderpand ziet er vaal uit
- 8 Er volgt nog iets
- 10 Dat meisje is niet groot
- 11 Een kind van dit metaal?
- 12 Een glimmende natie?
- 15 Muzikaal Europees verbond ligt in Frankrijk
- 16 Het venijn zit 'm in de aangifte
- 17 Auto van Jan Modaal?
- 18 Behoudens vergissingen in Friesland?
- 20 Toestemming om een spelletje te spelen
- 21 Geen eb of vloed op een gevaarlijk tijdstip
- 23 Sluit je daar je mond mee af?

Verticaal

- 1 De beste voormuur?
- 2 Plus nog meer mensen
- 3 Maar heel kort van dezelfde mening
- 4 Het is gemeen om zo te zingen
- 5 De afmeting van een windstreek?
- 6 Als dat niet goed is, wordt het doen ook niks
- 9 Akelig slim
- 11 Vrouwelijk
- 13 Sneeuwschuiver?
- 14 Land van de staat?
- 19 Krasplaat
- 21 Bekaf omdat er niets meer is
- 22 Dun maar haastig

De oplossing van de vorige puzzel:

1	V	E	R	J	A	R	E	N	6
	E		K	A	M	P		A	
8	R	M		A	O		M	B	
12	H	A	A	R	K	R	U	L	
15	A	M	O	R		G	L	I	
17	L	A		I	L		O	V	
	E		S	N	E	B		E	
23	N	E	T	G	A	R	E	N	

Uit de vele inzendingen werden de volgende winnaars geloot:

- A.G.M. Warmerdam (Assendelft)
- Mevrouw A.M. Bart (Purmerend)
- Mevrouw E. Cornelissen (Den IJp)

Stuur uw oplossing van deze puzzel vóór 1 december 2019 naar:
**SamenKerk, Postbus 1053,
 2001 BB Haarlem.**
 Of naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Tot en met 1 december is er in de bedevaartkapel van het heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood de expositie "Panorama Openbaring". Deze tentoonstelling over het Bijbelboek Openbaring is een kunstwerk van bijna tien meter van Otto de Bruijne (1949). Otto schildert op een moderne, symbolische manier de visioenen van de apostel Johannes. Hij noemt het pictogrammen: duidelijke aanwijzingen, zonder exacte tijd, plaats en volgorde. De kleuren en vormen zijn vol contrasten, boven licht en onder donker. Alles loopt uit op drie lichte panelen van een laatste strijd en een nieuw begin. Het hele boek vat Otto samen met de woorden: het komt goed!

Otto de Bruijne zal op het heiligdom twee lezingen houden over zijn werk. Daarna (en daarvoor ook) is er gelegenheid om zijn werken te bekijken in de bedevaartkapel. De toegang is gratis.

- zondag 3 november om 14.00 uur in het Oesdom
- zaterdag 16 november om 15.00 uur in de bedevaartkapel

De tentoonstelling is elke dag van 9.00 tot 16.30 uur te bezichtigen in de bedevaartkapel (grote kapel) op het heiligdom.

Expositie

bij Onze Lieve Vrouw ter Nood

**Panorama Openbaring
door Otto de Bruijne
Het komt goed!**

zondag 3 november t/m zondag 1 december

Otto de Bruijne is theoloog en beeldend kunstenaar. Hij werkte voor de internationale hulporganisatie TEAR in Nederland en Afrika, en was presentator en programmamaker bij de Evangelische Omroep. Hij is bekend als inspirerend spreker en auteur.
Info: www.ottodebruijne.nl/gallery-2/panorama-openbaring

Heiligdom en gastenhuis
O.L.V. ter Nood

Hoogeweg 65 te Heiloo
072-5051288

parkeren: Kapellaan 144
www.olvternood.nl
info@olvternood.nl

zaterdag
14 december
2019

Naar de kerststallenmarkt in Kevelaer

De bekende Kevelaergroepen van ons bisdom organiseren op zaterdag 14 december een eendaagse reis naar Kevelaer (Duitsland). Daar is gelegenheid de heiligdommen van Onze Lieve Vrouw, Troosteres van de Bedroefden, te bezoeken en natuurlijk de kraampjes van de kerststallenmarkt. Een mooie dag voor Kevelaerfans én voor liefhebbers van kerstgroepjes. Aan het eind van de dag vieren we in de Kaarsenkapel de eucharistie en sluiten we af met een gezamenlijke maaltijd.

Aanmelding/informatie (aanmelding t/m 15 november a.s.)

- kevelaerbedevaart@outlook.com
- Dea Broersen (06-25021417)
- Yvonne van Stiphout-Boos (06-22248723)
- Jos Martens (06-16666900)

Vertrekplaatsen (afhankelijk van het aantal deelnemers)

- Alkmaar (station CS, zijde stadscentrum bij busstation)
- Volendam (Museum, Julianaweg)
- Heemstede (OLVH-kerk, Valkenburgplein)
- Amsterdam (station Sloterdijk, Piarcoplein 1, busopstapplaats beneden)
- Hilversum (H. Vituskerk, Emmastraat)

